

**Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Управління освіти і науки Рівненської облдержадміністрації
Рівненська Мала академія наук учнівської молоді**

**ВІДДІЛЕННЯ: ІСТОРІЇ
СЕКЦІЯ: ЕТНОЛОГІЯ**

**Українська вишита сорочка в контексті
декоративно-прикладного мистецтва
Рівненського Полісся (за матеріалами
Березнівського району)**

**Роботу виконала:
Бойчук Катерина
Володимирівна,
учениця 10 класу
Березнівського НВК
«ЕГЛ ЗОШ І-ІІ ступенів»**

**Науковий керівник:
Прокопчук Ольга Орестівна
Березнівський НВК
«ЕГЛ ЗОШ І-ІІ ступенів»
вчитель історії, вчитель-методист**

Рівне - 2012

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 Українська народна сорочка в традиційно – побутовій культурі населення Рівненського Полісся.....	6
РОЗДІЛ 2 Традиції народного вишивання сорочок на Березнівщині	
2.1. Типологія та класифікація сорочок , поширених в Березнівському районі.....	10
2.2. Техніки вишивання сорочок, що використовувалися березнівськими майстринями.....	13
2.3. Основні мотиви українського народного орнаменту.....	17
РОЗДІЛ 3 Сучасні тенденції вишивання народних сорочок	
3.1. Руйнування стереотипів у сучасному одязі.....	21
3.2. Сорочка – вишиванка, зроблена власними руками.....	23
ВИСНОВКИ	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	29
ДОДАТКИ	30

ВСТУП

Актуальність теми.

Сучасний стан нашого суспільства характеризується зростанням етнічної свідомості народу, посиленням його інтересу до вітчизняної історії та культури, до усвідомлення необхідності збереження традиційного народного мистецтва як генофонду його духовності, втрата якого загрожує існуванню самого народу. У розмаїтті українського декоративного мистецтва художнє вишивання Полісся посідає одне із провідних місць. Вишивка завжди була джерелом творчого натхнення. Дивовижне багатство художньо - емоційних рішень української народної вишивки зумовлено тим, що вона широко виступає в різноманітних варіантах, – як прикраса тканин одягового, побутового, інтер'єрнообрядового призначення.

Серед творів декоративного мистецтва Рівненського Полісся традиційне вбрання і зокрема сорочка, як найдавніший елемент народного костюму, не лише відображає естетичні вподобання народу, а й увібрала в себе характерні риси етнічної культури регіону та архаїчні світоглядні вірування.

Українська вишита сорочка та народний одяг в цілому є яскравим та самобутнім явищем культури, яке розвивалось удосконалювалось протягом багатьох століть. Як і в усі часи, сьогодні є популярною тема одягу. Проте говориться про нього в більшості випадків як про сучасний, модний, дизайнерський стиль. Хоча останнім часом проявляється певна зацікавленість народними традиціями в одязі, проте вона має поверховий характер, а старовинного значення історії та традицій народного одягу в нашому суспільстві залишилось дуже мало. Мені захотілося більше дізнатися про те як одягалися, як виготовляли та як орнаментували свій одяг мешканці мого району, які зміни і чому відбувалися в одязі та що цікавого і корисного, можливо, ми втратили і втрачаємо.

Багато жінок в наш час вміють вишивати. Я і сама не так давно захопилася цією справою. Це хобі можна назвати своєрідним відродженням традицій. Адже, національне вбрання кожного народу є одним з найбільш масових видів його художньої творчості. В наш час одяг дуже різноманітний, але чи було так завжди?

Особливо мою увагу привернули вишивані сорочки, які збереглися переважно у бабусиних скринях.

Сьогодні вишита сорочка - це унікальна художня цінність, яка займає визначне місце в художньо-естетичній та традиційно-побутовій культурі Полісся. Досліджуючи народну вишивку, її традиції та символіку, ми не втратимо своєї самобутності, не станемо тим деревом без коріння, яке при найменшому подиху вітру впаде додолу.

Об'єктом дослідження у даній роботі є українська сорочка - вишиванка.

Предметом дослідження є – художні особливості сорочок Березнівщини, їх орнаментальне вирішення та техніки декорування.

Враховуючи актуальність та недостатню дослідженість даної теми, **метою роботи** є аналіз типології, технік та матеріалів декорування народних сорочок на Березнівщині; дослідження характерних орнаментальних мотивів та їх композиційних сполучень; на власному прикладі продемонструвати актуальність, сучасність, оригінальність, стильність вишитої власноруч сорочки.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення наступних **завдань**:

- опрацювати та проаналізувати особливості вишивки Рівненського регіону на основі матеріалів експедиційних досліджень етнографів та мистецтвознавців, у тому числі використовуючи інформацію з перших вуст;
- розкрити та порівняти типологію сорочок, поширених на Березнівщині, їх значення в житті мешканців району у формуванні національних традицій та культурних цінностей;
- ознайомитися з окремими техніками оздоблення традиційних сорочок кольоровою гамою, окремими символами та їх значенням;
- продемонструвати перспективи поширення сучасних вишитих сорочок на власному прикладі та визначити їх місце в художньо - естетичній та традиційній культурі Полісся.

Наукова новизна проблеми зумовлена такими причинами: **по – перше**, вперше здійснено спробу висвітлити типологію, техніки вишивання та мотиви орнаменту вишитих сорочок, які поширені на Березнівщині. **По – друге**, на

власному прикладі вишитої бісером сорочки продемонструвати українську народну сорочку, в якій використані традиційні техніки вишивання та орнаментування, з елементами новаторства.

Історіографія досліджуваної проблеми.

Регіональні особливості поліського вбрання, зокрема сорочок розглядались у працях Н. Гатальської, Л. Орел, А. Дмитрененка, Р. Тишкевич. Вивчення українського орнаменту, зокрема у народному одязі, його символіки, композиційні характеристики знайшло своє відображення в наукових роботах таких вчених, як М. Біляшівський, Г. Павлуцький, Я. Запаско, Т. Кари – Васильєвої. У статті В. Білецької «Українські сорочки, їх типи, еволюція та орнаментика» вперше зроблено спробу класифікації і типології українських народних сорочок різних регіонів. Народний одяг Березнівщини та його особливості досліджувала А. Українець.

Практична значимість науково – дослідницької роботи полягає у тому, що матеріали дослідження можна використати у проектах, присвячених проблемам збереження та розвитку українських традицій у сучасній вишивці. Свої результати дослідження оформила в презентацію, з якою виступала на науково – практичній конференції та ознайомила учнів школи. А також популяризувала український одяг, вишитий власними руками.

Підсумовуючи огляд даної теми, варто зазначити, що аналіз існуючих досліджень і публікацій свідчить про те, що народне вбрання визначено дослідниками як вагома складова матеріальної та духовно – естетичної культури Полісся, однак дані про традиційні сорочки цього регіону здебільшого фрагментарні і не відображають в певній мірі їх ролі в традиційно – побутовій культурі його мешканців. Такий стан речей і обумовив вибір теми дослідження. Тому мені хочеться більше дізнатися про традиції вишивання в моєму районі та переконати молодь, що народна сорочка була і залишається головним атрибутом одягу людини і виконує різні функції, від традиційно – побутової до художньо - естетичної.

РОЗДІЛ 1

Українська народна сорочка в традиційно – побутовій культурі населення Рівненського Полісся

Як соціальне явище і предмет мистецтва, народний одяг уособлював уявлення різних історичних епох про ідеальну людину, її внутрішню сутність і фізичну будову. Художня довершеність – визначальна риса народного вбрання, а завдяки вишивці його можна вважати своєрідним мистецьким твором, де людина є одночасно і суб'єктом, і об'єктом творчості. Вишивка – це світ краси і фантазії, поетичне осмислення навколишньої природи, схвильована розповідь про думки і почуття людини, світ натхненних образів, що сягають давньої міфології, звичаїв і уявлень наших предків.

Дані археологічних розкопок і свідчення мандрівників і літописців підтверджують, що вишивання як вид мистецтва в Україні існує з незапам'ятних часів. Вишивкою за свідченням Геродота, був прикрашений одяг скіфів. Арабський мандрівник X століття у своїх розповідях про русів згадує, що вони носили вишитий одяг. Їх доповнюють іконописні зображення, фрески, книжкові мініатюри, згадки в письмових джерелах часів Київської Русі. Однак за відсутності самих зразків народного одягу цієї доби про його справжній вигляд маємо лише загальне уявлення. Більш докладні описи старовинного народного українського одягу знаходимо пізніше, в спогадах іноземних мандрівників XVIII століття, таких як Гійон Левассер де Боплан. Павло Алепський, арабський мандрівник, описуючи побут українців, зазначав, що у дочок уманських міщан та київських вельмож головні убори гаптовані золотою ниткою [2, с.89].

В умовах патріархального укладу сільського життя з натуральними формами господарювання більшість речей домашнього вжитку здебільшого виготовлялося господарем та його сім'єю. На рубежі XVIII- XIX ст. вишиванням займалися в поміщицьких та монастирських майстернях, вишивка перетворюється на ремесло та підпадає під вплив замовників. Саме з того часу прогресивні діячі культури починають цікавитись вишивкою і колекціонувати її в музеях та приватних збірках.

У 30-х роках ХХ століття на Рівненщині теж виникають відповідні кустарні майстерні, які діяли в Дубно, Сарнах, Костополі. Відомими майстрами народної творчості, є Уляна Кот із села Крупів'є Дубровицького району та Марія Шевчук із Рівного та інші.

Одним із центрів збереження та популяризації культури поліського краю є Березнівський краєзнавчий музей. Родзинкою виставкових залів закладу є інтер'єр хати селянина середнього достатку початку ХХ ст. Вражає жердина з одягом, особливо вишиті жіночі та чоловічі сорочки. Також зберігається народний одяг кінця ХІХ початку ХХ століття (Додаток 1.1).

Українська вишита сорочка та народний одяг в цілому є яскравим та самобутнім явищем культури, яке розвивалось та удосконалювалось протягом багатьох століть. Народний одяг відзначається простотою форм, стрункістю силуету, багатством і різноманітністю прикрас, насиченим колоритом. Майже в кожній хаті ткали полотно і шили з нього одяг. Вишивання з прадавніх часів було суто жіночою справою. Для цієї роботи використовувалась кожна зручна нагода: досвітки та вечорниці, на які дівчата збиралися довгими осінніми та зимовими вечорами, і в години відпочинку від польових робіт – навесні та взимку. Мистецтво та техніка вишивання передавалися із покоління в покоління, разом з найпопулярнішими орнаментами і кольорами. Серед компонентів одягу найбільше уваги приділялося оздобленню чоловічих та жіночих сорочок (Додаток 1.2).

Сфера використання народної сорочки в традиційно – побутовій культурі населення Рівненського Полісся виходить далеко за межі утилітарних функцій та задоволення естетичних потреб. Присутність сорочки як невід'ємного елемента в народних звичаях та обрядах, пов'язаних із найбільш значущими подіями в житті людини. Сорочку берегли як зіницю ока, адже це була не просто річ, а деяким магічним та містичним предметом, оберегом, який захищає людину від біди та негараздів. Недарма із сорочками пов'язана велика кількість різноманітних прикмет. Прилучення до сорочки починалось з раннього дитинства. Першу сорочку для немовляти шили з тканини, якою хрещені батьки обвівали свічки під час обряду хрещення. Таким способом новонародженого прилучали до «Царства Божого». В

подальшому житті сорочка супроводжувала людину протягом всього життєвого шляху. Під час проведення релігійних обрядів та ритуалів або будь-яких важливих урочистих подій українці обов'язково вдягали вишиванку. У народному уявленні наявність білої сорочки було обов'язковою умовою для будь-якого члена спільноти. Надзвичайно важливу роль відігравала сорочка у весільному обряді. Готуючись вийти заміж, кожна дівчина, як правило, повинна була мати багато різних вишиванок. Про них починала дбати мати кожної дівчини ще з дитинства. Найбільша увага приділялася весільним «вінчаним» сорочкам. Більш заможні дівчата готували собі по 50, 80, а іноді 100 сорочок з тонкого виробленого полотна: для буденної роботи, свята, на весілля, навіть на смерть, тобто для потреб протягом усього життя. Дівчата змагалися між собою в доборі узору, у загальній композиції елементів орнаменту, в майстерності вишивання. Одяг був свого роду характеристикою майстерності дівчини, її працьовитості. Поганою нареченою вважалася та дівчина, яка не оволоділа цією майстерністю змалку. В одній з народних пісень сестра радить братові кращу обраницю, вказуючи на її перевагу: «Вона вміє шити – вишивати і гарних пісень співати». Саме тому жіночий одяг оздоблювався надзвичайно гарно. Кольорова плахта, вишита барвіста сорочка, яскрава корсетка, шовкова попередниця – в такому одязі дівчина виглядала мальовничо, нагадуючи букет квітів [14- 30].

Нині ми сприймаємо мову вишитої сорочки здебільшого як сукупність візерунків, гру кольорів, майстерність вишивальниць. А вона, між тим, народилася не тільки, як витвір мистецтва, а й як наш оберіг. В народному уявленні ця складова народного вбрання, безпосередньо торкаючись до тіла людини, стає ніби частиною того, хто її носить. Тому її наділяли особливою магичною силою, вірячи, що від людини до сорочки і навпаки можуть передатись як добрі так і погані якості: сила, удача, здоров'я, лінощі, нещастя або ж хвороби [2-87].

Існувала велика кількість прикмет стосовно вишивання та носіння сорочки. Одягати чисту білу сорочку в неділю чи на свято було обов'язковим правилом, відступати від якого не міг найбільш бідний селянин. «Хоч латаненька, аби біленька» - каже народне прислів'я [7,с.2]. Жіночі сорочки слід було прости з льону або

коноплі, оскільки ці рослини містять ефірні масла, які захищали утробу матері та ненародженого малюка. Ще однією важливою прикметою був орнамент та візерунок української вишитої сорочки. Вважалось, що його ні в якому разі не можна повторювати, оскільки людина може перейняти чужу долю. Також поліщуки вірили, що чисту сорочку дитині потрібно одягати в суботу, тоді вона швидше ростиме. Інколи ведучи дитину « на люди», сорочку дитині одягали на – виворіт, «щоб не наврочили». Не можна було використовувати сорочки хворих та померлих родичів. Використовувалась сорочка і для зняття «вроків» та замовляння[2 -82].

На Поліссі, як і по всій Україні існувало певне злиття весільного та поховального обрядів. Якщо вмирала молода дівчина чи юнак, - їх одягали у весільний стрій. Неодружену дівчину чи хлопця одягали в сорочку, яку готували до весілля чи подібну до весільної. Дівчині одягали вінок, хлопцеві чіпляли на сорочці квітку. Якщо помирала заміжня жінка, їй одягали довгу сорочку та застеляли сорочкою труну. Також існував звичай класти померлим в домовину весільну сорочку – «щоб мама пізнала на тім світі» [19, с. 45].

Підсумовуючи вищесказане, слід зазначити, що Рівненське Полісся, займаючи специфічне етноконтактне і географічне розташування внаслідок дії об'єктивних соціально-історичних і економічних процесів, зберегло архаїчні елементи матеріально-побутової, естетичної та духовної культури, до яких, безперечно, належить народна сорочка. Аналіз різноманітних сфер її використання в житті населення даного регіону, орнаментальних мотивів, що використовувались в її оздобленні, засвідчує, що в цьому компоненті традиційного вбрання чи не найбільше збережено риси мистецької традиції поліського краю. Крім того, на збереження етнічної самобутності Рівненщини вплинув той комплекс вірувань та обрядів, який упродовж багатьох століть був і залишається невід'ємною частиною його мешканців. Надзвичайно багато цих звичаїв пов'язано із сорочкою. Адже для жителів Полісся, з першого дня від народження і до останнього, сорочка ставала невід'ємним атрибутом всіх свят та обрядів, будучи своєрідним оберегом та естетичним ідеалом.

РОЗДІЛ 2

Традиції народного вишивання сорочок на Березнівщині

2.1. Типологія та класифікація сорочок поширених в Березнівському районі

Географічне розташування нинішнього Березнівського району, соціально-економічні та історичні умови розвитку населення сприяли формуванню самобутніх комплексів народного вбрання, яке безперечно, увібрало у себе багато архаїчних рис та відзначається значним локальним розмаїттям. Про давній одяг мешканців району відомо дуже мало. Відомості про давній одяг зберігають села Вітковичі, Князівка, Богуші, Прислучі, Орлівка, Голубне, Яблунне, Лінчин. На їх підставі можемо зробити висновки про окремі складові народного вбрання мешканців району кінця XIX – початок XX ст. (Додаток 2.1.1- 2.1.4).

Основна деталь народного вбрання – полотняна сорочка, яка мала на всій території Рівненського Полісся усталений крій. Вона зшивалася з трьох пілок («стан»), завдяки чому виникало три поздовжні рубці, один з них знаходився спереду, з лівого боку. Обов'язкова деталь – плечові прямокутні вставки, які з'єднували комір з рукавами. Біля шиї полотно призбирувалось, його пришивали до «комнера». Коміри існували двох типів-викладені «стояни», які зав'язувалися червоним мотузочком – «жичкою» (Додаток 2.2). Жіночі сорочки шилися переважно з прямим, довгим розрізом пазухи [21- 48].

Як і повсюди на Поліссі, місцеві селяни одягались перш за все в одяг, виготовлений з лляного та конопляного полотен, вовни, шкіри та хутра. Лляне полотно використовували для пошиття сорочок, спідниць.

Українська сорочка мала велику кількість варіантів крою і орнаменталізації та відповідала декільком призначенням. Це і колоритно оформлені святкові, і більш стримані поживні та повсякденні сорочки, які виготовлялися з полотна різної якості. Виходячи з варіантів крою, на Березнівщині виділяють основні типи сорочок: тунікоподібна, з плечовими вставками, з суцільним рукавом, на кокетці.

Найбільш давній — тунікоподібний — крій зберігся переважно в чоловічих сорочках, кроєних з одного центрального, перегнутого поперек полотнища, до якого по боках пришивались два поздовжньо перегнутих полотнища — рукави. Нижче

рукавів до стану пришивались бочки (у половину полотна завширшки) та ластки. По центру перегнутої частини стану вирізувалася горловина й робився глибокий розріз — пазушна. Мені пощастило знайти таку чоловічу сорочку в селі Лінчин майстрині Бокієв Ксенії Гаврилівни, яка крім вишивання, займалася ткацтвом (Додаток 2.1.5). Наступним видом крою є сорочка з плечовими вставками. Вона продовжувала розвиток тунікоподібного крою. У XIX — на початку XX ст. цей тип сорочки побутував переважно у жіночому одязі всіх слов'янських народів, а також широко поширений серед майстринь села Соснове, Голубне, Яблунне. Дійсно, майже всі сорочки зібрані мною в ході дослідження, виявилися сорочками з плечовими вставками. Але це й не дивно, бо більшість зібраних експонатів сорочок саме періоду 20-30 рр. ХХст., коли цей крій був поширеним. Плечові вставки (у нас їх ще називають – полики), являли собою прямокутні (пізніше іноді трапецієподібні) шматки полотна, які вшивалися між передньою та задньою пілками по основі або по пітканню стану сорочки. Хоча широко побутували обидва вказаних способи, саме сорочка зі вставками, вшитими по основі, здавна визнана дослідниками суто типом крою нашого регіону. Вставки розширювали плечову частину сорочки й давали можливість зробити об'ємнішими горловину та рукави, які часто призбирували. Ширина вставки дорівнювала або половині ширини саморобного полотна, або всій його ширині. У першому випадку вставка разом із рукавом вшивалась як по основі, так і по пітканню стану, у другому — лише по основі. Рукав до вставки пришивали, не призбируючи, або ж закладали у дрібні збори — пухлики. На вигляд, ця сорочка значно святковіша, красивіша від тунікоподібної. У багатьох селах поширювались сорочки з пришитими по пітканню вставками, до яких гладко приєднані рукави, що утворюють зі станом, як і в тунікоподібних, прямий кут (Додаток 2.1.6 - 2.1.7).

Сорочки з суцільнокроєним рукавом на нашій території побутували у двох варіантах. У першому верхня частина рукава мала форму вставки; рукав пришивався або по основі, або по пітканню. У другому варіанті рукав призбирувався по всій ширині разом із горловиною та пілками стану і пришивався тільки по основі. Він міг бути вужчим або ширшим — залежно від того, чи викроювався він з одного шматка полотна, чи до нього додавалося ще півполотнища. Об'ємність верхньої частини со-

рочки регулювалася і розміром ласток. Чим ширшим робився рукав, тим меншою була ластка. На ластку та додаткову півпілку часто йшло полотно гіршої якості. Такий тип сорочок поширений в селах Соснове, Прислучі (Додаток 2.1.8).

Сорочка на кокетці - пізнє явище для нас - набула поширення у чоловічому та жіночому одязі. Сорочки з кокетками виникли під впливом міської моди. Кокетка - неширока смужка на ширину спинки (грудей), до неї пришиті передня і задня пола сорочки. Цей тип ніби продовжує розвиток народного крою сорочок зі плечовими вставками, пришитими по пітканню. Конструктивне вирішення стану такої сорочки порівняно з плечовою частиною було простішим і визначалося кількістю полотнищ. Залежно від ширини полотна їх могло бути від трьох до шести, і розташовувалися вони симетрично або асиметрично відносно центру фігури. Стан зшивався з трьох асиметрично розташованих полотнищ; в об'ємі сорочка дорівнювала 140—145 см, а довжину мала таку, що поділ обов'язково «виглядав» з-під іншого одягу. Стан сорочки міг бути суцільним (додільна сорочка) або відрізним (сорочка до підтички). Сорочка з відрізним станом складалася з двох зшитих частин: верхньої (станка, чохла), виконаної з тонкого саморобного або фабричного матеріалу, та нижньої (підтички) з грубого домашнього полотна, оскільки остання швидше зношувалася. Іноді краще полотно йшло лише на рукави або плечові вставки. Полотно на підтичку бралася у довжину, рідше — впоперек; якщо вона робилася з поздовжніх шматків полотна, то складалася з трьох полотнищ, як і сорочка. Мені пощастило знайти таку сорочку в селі Соснове майстрині Володік Марії Антонівни, в її роботах переважають насичені кольорові гами (Додаток 2.1.9).

Отже, на Березнівщині поширювались чотири типи сорочок: тунікоподібний (здебільшого для чоловіків), сорочка з плечовими вставками, суцільнокроєна сорочка та сорочка на кокетці. Найбільш поширеними було два типи: сорочка з плечовими вставками та суцільнокроєна сорочка. Сорочка з плечовими вставками на вигляд значно святковіша, красивіша від тунікоподібної і найбільш поширена. Дійсно, майже всі сорочки (90%), зібрані мною в ході дослідження, виявилися сорочками з плечовими вставками. Різні типи таких сорочок знайдені у селах Лінчин, Яблунне, Соснове, Голубне та Прислучі.

2.2. Техніки вишивання сорочок, що використовувалася Березнівськими майстринями

Численні дослідження свідчать, що на Рівненщині значно довше, ніж в інших районах України, збереглися в побуті, народному мистецтві віруваннях архаїчні елементи, що несуть відгомін давніх традицій.

Характерною прикметою поліської вишивки є спокійно-розмірений ритм одного лаконічного за обрисами мотиву. Виразність малюнка досягається застосуванням тактики занизування, що утворює на полотні виразні чіткі лінії. Поліські вишивки – дуже стримані, прості і графічно виразні. Вважає вміння майстринь володіти масштабним та колірним ритмом, що створює різноманітні за своїм емоційним ладом композицій. Українська народна вишивка славиться багатством технік. Особливе багатство вишивальних технік розкриває вишивка на сорочках. Це давня традиція, сповнена глибокого змісту.

Вишивка низзю (інші назви — нанизування, напротяганки, заволокання, заволокане, підволікання), яке повністю імітувало узорне перебірне ткацтво, використовувалась до ХХ ст. Це є найдавніший спосіб вишивання, який набув поширення на Волині та зустрічається у вишитих сорочках Березнівщини. При цьому орнамент міг бути тільки геометричним. Особливість цієї техніки полягала в тому, що візерунок вишивався справа наліво відразу по всій ширині полотна і був двостороннім (якщо з одного боку він виходив червоним, то з другого — білим). Для занизування характерна графічна чіткість. Нитки використовували в основному червоного кольору, іноді його доповнювали чорний, синій інколи зелений. Візерунки, вишиті занизуванням, суворо геометричні: ромби, хрести, ламані лінії, восьмипелюсткові розетки та ін. Занизуванням оздоблювали вставки, рукави, коміри і переди жіночих сорочок. Характерною рисою багатьох сорочок Березнівщини є вишуканий архаїчний орнамент, виконаний технікою заволокання, яким оздоблювали подолки сорочки, які визирали з-під поясного вбрання. Такі сорочки були знайдені мною уселі Прислучі, Орлівка, Голубне. Здавна існує звичай прикрашати сорочки "занизуванням" червоного кольору. Цю традицію продовжує в своїй вишивці

орловська майстриня Зосюк Євдокія Левківна, майстрині з Голубного Штиль Текля Федорівна та Гордієвич Галина Кирилівна. Вони відмовляються від дрібних деталей орнаменту за рахунок єдності загального образу. В їх сорочках червоний колір надзвичайно насичений, мажорний. При техніці "занизування" його інтенсивність залежить від щільності стібка — то він яскраво-червоний, то рожевий (Додаток 2.2.1 – 2.2.2).

До ажурних швів слід віднести мережку. Нею оздоблювали подоли сорочок у вигляді так званого прутика, створювали складні розшивки – розмірежування, які з'єднували різні деталі крою та розміщену на них орнаментацию наприклад, плечову вставку та рукав (Додаток 2.2.3). Для вишивок майстрині Бойчук Васси характерні легкі ажурні композиції. Широко використовуються тут не тільки мережки, а й інші ажурні техніки. Застосовується ця техніка при оздобленні сорочок червоним, чорним кольорами. Мережки, які раніше виконували функцію з'єднання окремих частин виробу, виступають як один із основних засобів художнього вирішення. Для оздоблення сорочок орлівчанки застосовували техніку мережки (митниця, цирка, решітка), яка, крім декоративної, виконувала утилітарну функцію — зшивання швів. Найпростішою формою мережки був прутик, який одночасно підшивав рубець і утворював ряд дірочок. Мережки вишивали в основному нитками білого чи сірого кольорів (Додаток 2.2.4).

Дуже рідко зустрічається настилування (інші назви — лиштва, стелення, гладь). Це делікатна і точна вишивка, краса якої полягає в бездоганному ритмі рисунка і чіткості виконання. Настилування робили паралельними стібками, розділеними однією ниткою. Оскільки вишивальна нитка була товщою від нитки полотна, виникав опуклий рельєфний узор. Настилування було найпоширенішим на Полтавщині, Чернігівщині, півдні України, побутувало воно також на Київщині, Поділлі, Волині, в Галичині та на Закарпатті. Оскільки ця техніка не притаманна нашому регіону, то можна припустити, що її поширили переселенці з інших регіонів. Однак мені вдалося знайти майстринь села Лінчин, серед них Попач Галину Петрівну та Стахнюк Катерину Порфирівну з Бистрич, котрі використовують цю техніку. В різних районах України вишивка настилуванням

виконувалася нитками різного кольору. Найпопулярнішим було вишивання білими лляними нитками (біллю). Нерідко для більшого контрасту брали сіру вишивальну нитку, невідбілену або ж підфарбовану в попелясто-синюватий колір. В ході дослідження з'ясовано, що майстрині села Орлівка брали червоні нитки, іноді червоні з білими та жовті. Технікою настилування вишивали жіночі та чоловічі сорочки, дуже часто поєднуючи її з ажурними вишивками — вирізуванням, мережкою і виколюванням. Це своєрідні й оригінальні техніки, в яких яскраво виявився тонкий художній смак (Додаток 2.2.5).

На Березнівщині була також поширена вишивальна техніка «вирізування», «кризь». При вирізуванні обшивали білими або кольоровими нитками невеличкі квадратики, які після цього прорізували ножем. Узори при цьому були завжди геометричні. Вони називалися: вирізування косе, вирізування на чотири дірочки, вирізування книшикове, вирізування хрещове, вирізування з хмеликом, вирізування орлове та ін. Ажур вирізування підкреслював пластику білого настилування, водночас підсилюючи виразність орнаменту. Для з'єднання таких деталей сорочки як уставки, рукави використовувались нескладні мережки. Таку техніку вишивки я побачила лише на скатертинах та серветках.

У 20- 30 роках, особливо з появою перкалю, характер оздоблення жіночих сорочок кардинально змінюється. Перевага надається барвистим рослинним композиціям у червоно - чорних барвах, виконаних хрестиком («нашиванне»). Ця техніка є найбільш поширенішою на Березнівщині, використовувалась Власюк Лідією Петрівною з Соснового, Максимик Ганною Миколаївною з Голубного, Ксендзюк Меланією з Прислuch. Ця техніка створювала широкі можливості кольорової розробки і більш реалістичного трактування рослинних мотивів. Насамперед слід зазначити техніку вишивки хрестиком, яка найбільше поширена у нашому районі. Вишивали сорочки лляними та конопляними нитками домашнього виготовлення, пізніше — фабричними бавовняними нитками (заполоччю), іноді вовною та шовком. При цьому застосовували багато технік. Орнаментація українських сорочок виконувалася техніками ткацтва та вишивки. Ткацький малюнок — явище, мабуть, більш раннє. Окрім крою, локальної своєрідності,

сорочкам надавала орнаментация. Колір і фактура саморобного полотна були і виразним тлом для орнаменту. Матеріал, мотиви, колористика, розміщення орнаментации нерозривно пов'язані з іншими елементами одягу й костюмом у цілому, його функціональним призначенням. Узагалі орнаментация як один із важливих виявів специфіки культури та психології народу здатна відбивати його етнічну історію, локальні особливості, а також етнокультурні взаємозв'язки.

Протягом усієї історії розвитку народного одягу вдосконалювались і принципи розміщення орнаментации на сорочках. Зважаючи на давність цього виду одягу, розташування її декору часто пов'язують із ранніми етапами, коли орнамент відігравав не стільки естетичну, скільки оберегову роль. У нашому районі вишивку розміщували: на горловині, нагрудній частині, подолі, низу рукавів, на плечовій частині та передпліччі. Прикрашали також і поділ сорочок (ляхівка, лиштва, пелена), комір та манжети. Верхню частину стану орнаментували залежно від наявності нагрудного одягу. Колористика орнаментации українських сорочок, як і малюнок, залежали переважно від місцевих традицій. Так у різних регіонах, орнаменти та їх нанесення було різне. Саме для нашого району, притаманні такі риси вишивання: пришивання вузьких вставок (у половину пілки) або суцільнокроєного рукава по підканню стану сорочки; геометричний орнамент на плечовій вставці, верхній частині рукава (у святкових сорочках він заповнював увесь рукав), на подолі. У сорочках верхня частина рукава призбирувалась біля вставки, або рукав частіше пришивався до вставки без зборів. Горловина сорочок викінчувалася стоячим або виложистим коміром, а нижня частина рукава — досить широкими манжетами (Додаток 2.3).

На мою думку, художня довершеність і багатство вишивки залежить не тільки від створення досконалої орнаментальної композиції, тонкого відчуття кольору, а значною мірою від вибору технік вишивання, здебільшого таких, які виконуються за рахунок ниток полотна — основи і підкання, і зумовлюють лінії узору. Що стосується конкретно жіночих сорочок Березнівщини то характерне для них оздоблення це тканий чи вишитий орнамент, який розміщувався, як правило на рукавах, комірі, чохлах, подолках. На давніших зразках переважає вишитий

геометричний орнамент, який розташовується орнаментальними смугами. Це давня традиція мешканців району, сповнена вишуканості та архаїчності, не спотворена ні модою, ні прикрасами.

2.3. Основні мотиви українського народного орнаменту

У процесі культурного та історичного розвитку на Україні у кожній місцевості сформувалися локальні особливості народної вишивки кожного етнографічного регіону. Це виявилось у характерних орнаментальних мотивах і композиціях, усталеній колірній гамі та специфічних техніках виконання. Дбайливо передавалися вони з покоління в покоління, майстри відшліфовували кращі досягнення своїх попередників, розвиваючи та вдосконалюючи їх. Вишивкою займались повсюди. Кожний район, навіть кожне поліське село відзначалися своєрідністю мотивів.

Багато дослідників, вивчаючи особливості орнаментів на вишивках, поділяють думку, що основна функція орнаменту – естетична, магічна. Майже в усіх народів орнамент використовувався як оберіг. Найпоширеніші мотиви орнаменту з функцією оберега – коло, квадрати, ромби, солярні розетки. Щоправда, світобачення та світогляд наших дідусів та бабусь були достатньо таємничі, отож “мову” вишитої сорочки сприймаємо здебільшого як сукупність візерунків, гру кольорів, майстерність вишивальниць. Але це не зовсім так. Гаптований комір, вишиті полики, рукави, погрудки (пазуха), гаптований мереживом і вишивкою поділ сорочки – далеко не примха художньої уяви рукодільниць. То зворушливе послання у символах, яке сягає сивої давнини. Ромби, хрестики, лінії, кружальця, складені у візерунки – все то було прагненням людини зласкавити добро, обійти лихо. Геометричний, рослинний та зооморфний (стилізоване зображення тварин, птахів) орнаменти сусідять на одній вишиванці, хоча кожна їх деталь має свій голос. Хвиляста чи ламана лінія – не що інше як безкінечність життя. Колористика орнаменталії українських сорочок, як і малюнок, залежали переважно від місцевих традицій. Так у різних регіонах орнаменти та їх нанесення були різними. Людина намагалась використати закономірності, які лежали у природі, брала від природи і

створювала нові орнаментальні мотиви. За мотивами орнаменти вишиванок бувають геометричні (абстрактні), рослинні, зооморфні (тваринні).

Геометричні орнаменти переважають у вишивках Рівненської області та притаманні всій слов'янській міфології. Вони дуже прості: кружальця, трикутники, ромби, кривульки, лінії, хрести. Ромб – один з найпоширеніших мотивів вишивки на Березнівщині. Сьогодні на основі їх в народній вишивці широко використовуються такі мотиви, як “баранячі роги”, “кучери”, “кудрявці”, “гребінчики” тощо. В орнаменті наших вишивок трапляється мотив “кривульки”, або “безконечника”, який відомий ще з часів трипільської культури. Також орнамент, який поширений у нашому селі – це відомий взір “рожи” (зірки, розетки) представляє собою перехід від геометричного до рослинного орнаменту. Іноді він нагадує зображення сонця. Саме такі орнаменти використовувала наша майстриня Бойчук Анастасія яка впевнена, що вони мають найбільшу магічну силу і приваблюють світло добрих духів, відвертаючи злі або темні сили (Додаток 2.3.1).

В основі рослинного орнаменту лежить прагнення перенести у вишивку красу природи. У вишивці нашого району часто використовуються такі мотиви, як "виноград", "хміль", "дубове листя", "барвінок", «вазон» тощо. Деякі з них несуть на собі відбиток стародавніх символічних уявлень народу. Так, мотив "барвінку" є символом немеркнучого життя, узор "яблучне коло", поділений на чотири сектори, з вишиванням протилежних частин в одному кольорі – символом кохання. Естетичні вимоги розповсюджені в орнаменті «вазон», який був поширений на рушниках, рідше сорочках. Поширеною вишивкою рослинного орнаменту у нашому районі була троянда. Такі мотиви можна зустріти у Хильчук Васси, яка вважає троянду царицею квітів. Її любили, перед нею схилялися, її оспівували з давніх-давен. Тож не дивно, що троянди пишно рясніли на сорочках і рушниках, у нашому селі. Узори з трояндами укладалися як рослинні орнаменти, що означало безперервний сонячний рух із вічним оновленням, адже квітка це нащадок Сонця. І там, де троянди – геометричний узор, це вже не просто квіти, це квіти зорі, що уособлюють уявлення про всесвіт (Додаток 2.3.2)

Кожна майстриня віддавала перевагу якомусь одному орнаменту. Наприклад, Зосюк Євдокія більше вишивала рослинним орнаментом, ніж іншими. Рослинний орнамент використовують у своїх роботах Стахнюк Катерина, Малишко Євдокія, Штиль Текля (Додаток 2.3.2).

У вишивках зооморфних (тваринних) орнаментів зображуються кінь, заєць, риба, жаба; з птахів - півень, сова, голуб, зозуля; з комаха - муха, метелик, павук, летючі жуки. В багатьох випадках зооморфні орнаменти є своєрідним, властивим саме цій вишивальниці, зображенням, в якому відбивається її індивідуальне бачення узору. У подібних орнаментах виступають у різноманітних, часто химерних сплетіннях заячі та вовчі зуби, волове око, коропова луска, баранячі роги, особливо багата на українських вишивках символіка птахів. В залежності від нагоди, з приводу якого була зроблена вишивка різні птахи виспівують відповідний зміст. Так соловейко і зозуля, вишиті найчастіше на дівочих сорочках, сидять на гілці калини і немов співають: “Соловейко щечече, собі пару кличе”, а про вишиту зозулю співають: “до осені дівці да гулять, гулять”. Пави жар-птиці несуть в собі сонячну енергію, і тому символізують теплоту сімейного життя. Вишиті соколи, голуби і півні, звернені один до одного голівками з ягідкою калини в дзьобику, зображені в основі дерева-знаку нової сім’ї – символізують шлюбну пару. Серед мотивів птахів є і вірна супутниця людської оселі ластівка та горда пташка орел (Додаток 2.3.3).

Давня вишивка Рівненщини, зокрема Березнівщини сповнена особливої гідності, що йде від усвідомлення людини як творця краси і добра. Через чітку структуру і стриману кольорову гаму орнаментів пробивається животворча сила їх творців, яка і тепер здатна впливати на наші почуття. Безмежна фантазія в пошуку варіантів одних і тих геометричних елементів в поєднанні з лаконізмом - ці риси є визначальними для мистецтва вишивки поліщуків, що свідчить про високий рівень орнаментальної культури регіону.

Таким чином, в поліському національному вбранні панувала щедра декоративність різновидів орнаментальних мотивів (рослинний, зооморфний, геометричний). Але найбільш поширений рослинний орнамент, який зустрічається у багатьох селах Березнівського району.

РОЗДІЛ 3

Сучасні тенденції вишивання національних сорочок

3.1. Руйнування стереотипів у сучасному одязі

З розвитком суспільства відбуваються значні зрушення та переміни в психології та свідомості народу, з'являються нові розуміння та морально – етичні норми. Це стосується сучасної вишивки, яка є багатогранним та складним явищем. Вона так само піддається впливу традиційно – побутових звичаїв та художніх норм. Народне мистецтво зазнає особливо великого впливу урбаністичної культури та різноманітних фабричних виробів. Народна вишивка, зокрема сучасна вишиванка, видозмінились у художньому стилі. Широкого розповсюдження набули рослинні орнаменти та мотиви, і зображуються вони в більш реалістичних формах, на відміну від наших предків, які вишивали казкових жар - птиць та золотавих півників. Змінились техніки виконання. Народні техніки витісняються технікою хрестика та гладі. Кольорова гама на сучасних вишивках стала більш яскравою, вона поєднує одразу декілька кольорів, які є контрастними.

Українська вишита сорочка сьогодні є одним з небагатьох національних брендів, відомих в усьому світі. Все частіше талановиті всесвітньовідомі модельєри використовують традиційну українську вишивку в своїх виробках. Вміло поєднуючи в одному виробі різноманітні техніки вишивання та кольорові рішення, вони представляли абсолютно унікальні, ексклюзивні речі. Вивчаючи традиції народного костюма, вони створюють сучасні моделі одягу, в котрих виявляються риси індивідуального смаку, звільнені від загальної стандартизації, і кожна з них несе тепло рук майстрині. Цей факт свідчить про визнання та захоплення нашим народним мистецтвом не тільки в Україні, але й у всьому світі. Українські мільйонери, бізнесмени та політики уже мають своїх улюблених дизайнерів, які створюють для них індивідуальний одяг з вишивкою, зокрема здебільшого сорочки. Однак я вважаю, що основним обов'язком кожного свідомого громадянина є знаходити, зберігати та навчати підрастаюче покоління регіональним особливостям

у традиціях та культурі, що дасть змогу відчувати себе причетними до життя та історії рідного краю.

Власноруч пошити та вишити нашу регіональну сорочку і з гордістю її носити. Адже сорочка, виготовлена з натуральної тканини – льону, оздоблена вишивкою чи мережками підкреслює не тільки традиційність, але й має багато переваг у порівнянні з сорочками та блузами базарними. Вона є оригінальною, підкреслює індивідуальність кожної дівчини. Її можна одягати не тільки на свята під час виступів, як ми це зараз бачимо. Легенька льяна блуза з невеличкою вишивкою пасує до будь-якої спідниці чи джинсів на кожен день. Вишиванка гармонійно й дуже ефектно поєднується з будь-чим: чи то з потертими джинсами, чи то спідницею. І з класикою, і з голосним писком моди сучасності вишита блуза живе дружно! Ось така вона, універсальна штучка.

Сама я переконана, що вишивка – це super-унікальна знахідка для сучасних модниць і модників. По-друге, вишивка – солодка родзинка для будь-якої речі. Тим паче, коли мода «демократизувалася»: кожен, що хоче, те й носить. Хоча варто гарненько поміркувати над питанням співвідношення вишитих прикрас і виду одягу. Приміром, сорочку до ділового костюма краще тримати у межах стриманості та офіційної серйозності. Кілька декоративних смужечок, вишитих в тон жакета, – ось і все, не більше не менше. Не секрет, що українська вишиванка круто посунула в бік XXI сторіччя. Людські бажання, примхи, смаки й уподобання всилі змінити у ній багато чого. «Передислокувати» орнамент, вишити його асиметрично, регулювати довжину. Все, чого душі заманеться, не таке вже й недосяжне. Разом із тим, рукав вишитої блузи вперто не здає своїх бойових позицій наподіумі. Переважно він таким і залишається, як вдавнину: призібраним біля зап'ястя, дутим і пишним. Чому так? Певно, його об'ємна площа дає волю розгулятися творчій уяві рукодільниць. Хоча на рукав як такої уздечки немає: захотіли – звузили, розширили, викроїли прямим... Шкода тільки, що від таких модних віянь може вивітритися магічна сила цих сорочок і блуз... Колись давно-давно наші предки у кожний стіжок чи хрестик закладали певний зміст. Для нас, покоління-21 століття, це перетворилося у напівтаємницю, у напівказку, так само, як і цвіт папороті. Однак дещо із

символічних орнаментів та узорів збереглося. Візерунки в одязі – не тільки краса, тут кожен символ має своє значення. Наприклад, восьмиконечна зірка - алатир - захищає душу людини. Тому багато людей відчують потребу самим підбирати собі візерунок і носити одяг саме з таким малюнком.

На сучасному етапі для оздоблення сорочок використовуються чорно – червоні вишивки в техніці хрестика, які поступово витісняють давні узори. Їх розповсюдження пов'язують із проникненням у побут фабричних тканин та появою недорогих поліграфічних рекламних листівок і обгорток на продукції парфумерних компаній таких, як «Брокар і К», «Ралле і К», що містить візерунки для вишивок. Сучасні художники - модельєри постійно звертаються до кращих зразків народного вбрання. Орнамент, колористика, вишивка, мереживо, конструктивні форми народного одягу знаходять відображення в сучасному мистецтві моделювання костюма, своєрідному й неповторному. І це не просте відображення, повтор минулих форм, його пропорцій і кольорових сполучень, а творча спадковість прогресивних традицій у вбранні з врахуванням сучасного рівня розвитку промисловості, техніки й нового, принципово відмінного від минулого побуту радянського народу. Це невичерпне джерело для модельєрів, які з успіхом використовують традиції українського костюма в сучасному одязі. Вишивка – це сучасно тому, що традиції не старіють.

Вишита сорочка - незмінний атрибут української нації. Сорочка за народними мотивами повинна інтерпретувати та пропагувати народні традиції, відображати самостійне бачення народного стилю. З кожним роком усе частіше можна побачити "носіїв культури", які одягають вишиті сорочки, щоправда дехто їх носить як сучасний, модний одяговий бренд (це особливо стосується столиці), хоча якщо культура входить в моду то це також добре.

3.2. Сорочка – вишиванка, зроблена власними руками

Для того, щоб оволодіти всіма «секретами» української вишивки й навчитися виконувати різні узори, так як це вміють робити уславлені майстрині, необхідно вивчити описи різних технік та послідовність усіх етапів вишивання. З клаптиком тканини й голкою в руках можна дуже легко засвоїти технічні прийоми виконання від простих до складних. Знання окремих технік виконання дасть змогу вміло поєднувати їх, а також створювати власні цікаві композиції узорів. Саме завдяки цьому можна не лише оволодіти вишивкою, а й прикрасити свій одяг або речі для оздоблення оселі.

Сучасну сорочку можна вишити і бісером, це придасть святковості і урочистості. Адже бісерні оздоблення є однією із яскравих сторінок комплексу українського народного вбрання. Ця досить стійка традиція сягає своєї давнини. В далекому минулому бісероплетіння як окремого виду народної культури не існувало - українці поєднували традиційні зразки вишивання нитками та нанизування на нитки бісеру. Цей спосіб оздоблення (гердани, силянки, ланки) використовувався на комірцях, головних уборах і чоловічих капелюхах, а також по краях елементів одягу. Я вирішила збагачувати традиції українського вишивання, вишивши народну сорочку бісером оскільки я із дев'яти років займаюся бісероплетінням. На сорочці я використала традиційні рослинні орнаменти своїх предків, якими вишивали мої односельчани-майстрині. Наносила їх на місця, які повинні мене оберігати від нечистої сили, - це плечова частина, грудна частина, манжети та комірець. І ось я маю вишивану сорочку, хоча й на сучасний лад, але вона дуже гарна, і нагадує мені про те, що я УКРАЇНКА. Але на сорочці я не зупинилась і зв'язала спідницю з бісеру, берег якої оздоблений орнаментом (Додаток 3.2.1).

Ця робота зайвий раз свідчить про те, що рукоділля справжнє мистецтво, що вимагає високої майстерності, фантазії. Бажання створювати що-небудь своїми руками породжує не тільки економічний розрахунок, а можливість виразити свою індивідуальність. Під час виконання цієї творчої роботи я одержала велике задоволення від плодів своєї праці. Я думаю, що моя незвичайна сорочка, створена своїми руками, сподобається (а може навіть здивує) моїх близьких і друзів. А мені

дуже приємно усвідомлювати себе не тільки продовжувачем українських традицій, а й творцем, дизайнером незвичайного українського одягу.

Я спробувала розібратися, де і з якої нагоди зараз одягають вишиту сорочку, куди доцільно в ній піти. Досить часто вона використовується як святковий одяг з нагоди якоїсь події, наприклад, все більше людей люблять зустрічати в ній свій день народження, не кажучи вже про такі традиційні християнські свята, як Пасха, Різдво і Трійця. Деякі люди замовляють собі вишиту сорочку на національні свята та весілля. І якщо для чужого весілля використовується переважно вже готова сорочка, то ті, хто мають намір одягнути її на власне, підходять до цього досить серйозно: розробляють дизайн, підбирають розміри, замовляють вишивку за кілька місяців до події. Все більшу популярність набувають весілля в національному стилі, тоді вже виготовляється цілий національний костюм, а не тільки сорочка, як його елемент. Але це все варіанти традиційного застосування вишивки, тим часом як новий час пропонує інші цікаві можливості, щоб одягнути вишиванку. Мабуть, найбільшу кількість людей у вишиванках можна побачити на День Незалежності. Зокрема, в 2006 році в Рівному понад 3000 людей, одягнених у вишиті сорочки, зібралось на центральній площі. А в Луцьку в 2007 році відбулася акція «Українська вишиванка», в ході якої було встановлено рекорд, - найбільша кількість людей в Україні, одягнених у вишиванки. Багато людей у вишиванках можна зустріти під час різноманітних ярмарків, які відбуваються в Україні, зокрема, постійно в травні відбувається ярмарок в Національному музеї народної архітектури та побуту в селі Пирогово біля Києва, крім того, там відбуваються і інші дійства, де завжди можна придбати вишиту сорочку, або покрасуватися в своїй. Мабуть, найвідомішим є Сорочинський ярмарок, який щороку відбувається в селі Великі Сорочинці Миргородського району Полтавської області, там постійно присутня велика кількість майстрів народних промислів, а вишиванки часто купуються досить відомими в Україні людьми.

Крім суто класичних, традиційних вишитих сорочок, все частіше в одязі з'являються незвичайні, дизайнерські варіанти. Вишивка в тому чи іншому вигляді стає елементом різних костюмів. Хоча поки що це більшою мірою стосується

жіночої половини населення, але вже є і чоловічі вишиванки, які відрізняються від традиційних.

Таким чином, вишиванка щодня набирає популярності, стає не тільки традиційним історичним одягом українця, а й є сучасною та модною. Якась невідома сила тягне українців до свого національного одягу. Можливо, вже незабаром на українця, який у своєму гардеробі не матиме жодної вишиванки дивитимуться з подивом, незалежно від регіону, в якому він проживає.

На хвилі цієї популярності не відстає і бізнес, який пропонує народу все ширший вибір національного одягу. За цією гонитвою за грішми питання якості не завжди на першому місці. Ще не звиклим до вишиванки обивателям пропонують дешевий товар, видаючи за ручну роботу. На такий попит підтягнулися вже і китайські та турецькі бізнесмени, в результаті чого значна частина вишитих сорочок на сувенірних ярмарках Західної України зовсім не українського походження, не кажучи вже про ручну роботу.

Як бути, коли хочеться придбати собі вишиванку, але щоб вона була дійсно українською, якісною та оригінальною? Тут треба усвідомити одну істину: «Дійсно якісне і оригінальне дешевим не буває». Адже, це насправді досить складна праця, до того ж творча, отже, вона має відповідно цінитися.

Вишивка — візитна картка України. Ці всі слова означають те, що українська сорочка повертається і набуває більшої популярності. Ми не повинні раз у рік шукати нагоди для одягання сорочки, ця нагода повинна бути в нас щодня.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи вищесказане, слід зазначити, що Рівненське Полісся, займаючи специфічне етноконтактне і географічне розташування, внаслідок дії об'єктивних соціально-історичних і економічних процесів, зберегло архаїчні елементи матеріально-побутової, естетичної та духовної культури, до яких, безперечно, належить народна сорочка. Сфера використання народної сорочки в традиційно – побутовій культурі населення виходить далеко за межі утилітарних функцій та задоволення естетичних потреб. Присутність сорочки є невід'ємним елементом в народних звичаях та обрядах, пов'язаних із найбільш значущими подіями в житті людини. І захищала така сорочка, й сили додавала, й кохання берегла. Сорочка належить до найдавнішого одягу наших предків.

Виходячи з варіантів крою можна виділити, що в Березнівському районі поширювались чотири типи сорочок: тунікоподібна (здебільшого для чоловіків), сорочка з плечовими вставками, суцільнокроєна сорочка та сорочка на кокетці. Найбільш поширеними були два типи: сорочка з плечовими вставками та суцільнокроєна сорочка.

На мою думку, художня довершеність і багатство вишивки залежить не тільки від створення досконалої орнаментальної композиції, тонкого відчуття кольору, а й значною мірою від вибору технік вишивання. Що стосується конкретно жіночих сорочок Березнівщини, то характерне для них оздоблення це тканий чи вишитий орнамент, який розміщувався, як правило, на рукавах, комірі, чохлах, подолках. Серед поширених технік: вишивання по канві, вишивання хрестиком, низзю, вирізування, мережки, гладь. До ажурних швів можна віднести мережку. Нею оздоблювали подоли сорочок та створювали складні розшивки.

Безмежна фантазія в пошуку варіантів одних і тих геометричних елементів в поєднанні з лаконізмом - ці риси є визначальними для мистецтва вишивки поліщуків, що свідчить про високий рівень орнаментальної культури регіону.

Таким чином, в поліському національному вбранні панувала щедра декоративність через уміле зіставлення контрастних кольорів орнаменту та багатство різновидів орнаментальних мотивів (рослинний, зооморфний,

геометричний). Найбільшого поширення набув - рослинний орнамент, який зустрічається у багатьох селах Березнівського району. Хоча на більш давніших зразках переважає вишитий геометричний орнамент, який розташований орнаментальними смугами. Зразки такого одягу знайдено в селі Прислучі.

Слід зазначити, що в селах Прислучі, Голубне, Лінчин, Соснове, Яблунне ще живуть традиції народного вишивання. Майстрині використовують не складні геометричні, рослинні та тваринні орнаменти. Також зв'ясувала, що багато майстринь відходять від традиційно прийнятих композиційних схем розміщення оздоблення на просторі сорочки. Народна традиція надає їм нової, відповідної форми та змісту. В такому напрямку працює Славінська Алла, з села Голубного, свої роботи оздоблює бісером. Майстриня з села Прислучі Ляшик Ганна Петрівна перевагу надає вишиванню рушників, серветок та картин. Понад 20 років вишивкою займається березнівчанка Лимар Ніна Самсонівна.

А ще внесла свою ідею в сорочку, вишивши давню орлівську сорочку бісером, ввівши елементи новаторства. При вишиванні сорочки, я використала орнаменти, які використовуються у нашому селі. Також до своєї сорочки я додала сплетену бісером спідницю, на якій орнамент символізує вишивку мого села. Намагаюся власним прикладом переконати молодь Березнівщини, що сорочки-вишиванки не тільки традиційний одяг, а й актуальний, сучасний та оригінальний.

Українська вишиванка... У вік технічного прогресу і інформаційного суспільства це сполучення не стало архаїзмом, а навпаки за останні роки набуло шаленої популярності. Вишиванці вдалося поєднати в собі діловий одяг і модний молодіжний стиль.

Вишивка сьогодні живе повнокровним життям; прикрашає сучасний одяг, надає йому своєрідності і неповторності. До невичерпних джерел традицій українського вбрання постійно звертаються і черпають в них наснагу сучасні майстри. Вони вивчають історію народного вбрання, засоби його декорування і крою, створюють сучасні моделі одягу, в яких виявляється індивідуальний, далекий від стандартизації смак, і кожна деталь несе тепло рук майстрів.

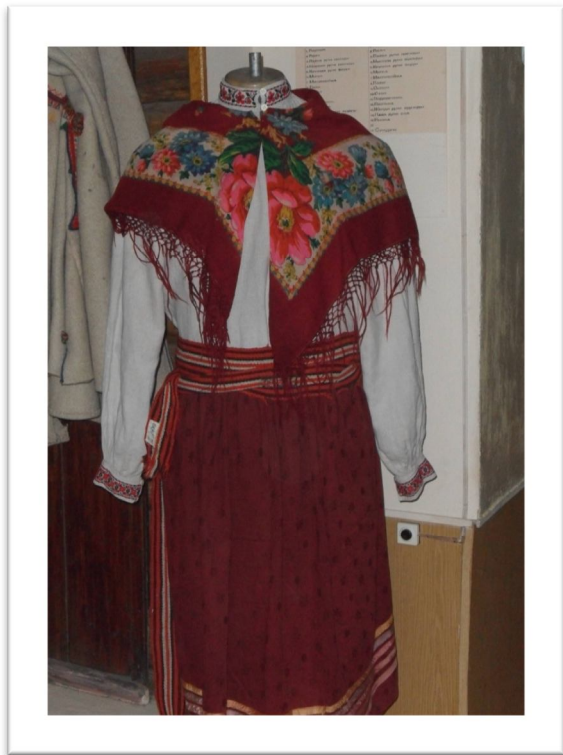
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонович Є.А., Захарчук-Чугай Р.В., Станкевич М.Є. Декоративно-прикладне мистецтво. – Львів: “Світ”, 1992.- 126с.
2. Білецька В. Українські сорочки, їх типи, еволюція і орнаментация. Т. XXI, - Львів, 1929.–84-101с.
3. Борисенко В.К. Весільні обряди та звичаї на Україні. – К., 1998.–С.56-59
4. Бортник О. Сорочка у родинній обрядовості населення українців Волині і Західного Полісся. – К: УНіСЕРВ, 2000. – Вип.4. – 62-65 с.
5. Воронай О. Звичай нашого народу. Етнографічний нарис. – К.: «Веселка», 2000.
6. Гатальська Н. Поетика волинського вбрання. – Луцьк: Ініціал, 2005.– 54с.
7. Гатальська Н. Волинське народне вбрання. – Луцьк, 1991. - 132 – 149с.
8. Головніна М.В., Михайлець В.М. Технологія крою та шиття. – Київ:”Техніка”, 1988. - 136с.
9. Гурчала Ірина Народні мистецтва Західних областей України. – Київ.: 1966. - 321с.
10. Захарчук-Чугай Р. В. Українська народна вишивка Західних областей. – Київ: Наукова думка, 1988.- 198с.
11. Інтернет ресурси:
 <http://www.vyshyvanka.ucoz.ru>
 <http://www.chat.ru>
 <http://rucodelie.narod.ru>
 <http://vyshyvanka.net>
12. Історія української культури: У п'яти томах. Т. 3. Українська культура другої половини XVII - XVIII століть / Б.Є. Патон (голов.ред.) , В.А. Смолій (ред.) - К.: Наук. думка, 2003. - 1246 с.
13. Кара-Васильєва Т. Українська вишивка. – Київ: «Мистецтво», 1993. – 29с. 14. Кара – Васильєва Т. Українська сорочка. – К: Томіріс, 1994. –32с.
15. Літопис Березнівщини: Наукові записки Березнівського краєзнавчого музею. Рівне, 2011. - 224с.

16. Наудко В.І., Артюк Л.Ф., Горленко В.Ф. та ін.. Культура і побут населення України. – К., 1993. - 326с.
17. Ніколаєва Т. Історія українського костюму. - К: Либідь, 1996. – 176с.
- 18.Пчілка О. Українські узори. – К., 1912. – 12с.
19. Стельмашук Г. Давнє вбрання на Волині: Етнографічно- мистецтвознавче дослідження. – Луцьк, 2006. – 280с.
20. Українець А. Весільне вбрання мешканців Рівненщини початку ХХ століття. – Рівне, 2008. – С.83-90
21. Українець А. Народний одяг мешканців Березнівського району. – Рівне: ВАТ «Рівненська друкарня», 2008. - С.45-64
22. Чорноморець А., Кара-Васильєва Т.В. Українська вишивка, - К. «Либідь», 2005. - 182с.
23. Шейко В. М. Історія української культури. – Харків, 2001. – 264с.

ДОДАТКИ

Додаток 1.1

Народний одяг кінця ХІХ – початку ХХ ст. Експозиція Березнівського краєзнавчого музею.

Додаток 1.2

Найдавніші відомості про одяг Березнівського району зберігають села Князівка, Яблунне, Прислучі, Лінчин. 30 – ті роки ХХ ст.

Додаток 2.1.1

Жіночі та чоловічі сорочки, початку XX ст. Експозиція Прислуцького музею.

Додаток 2.1.2

Народний одяг знайдений в селі Лінчин.

Додаток 2.1.3

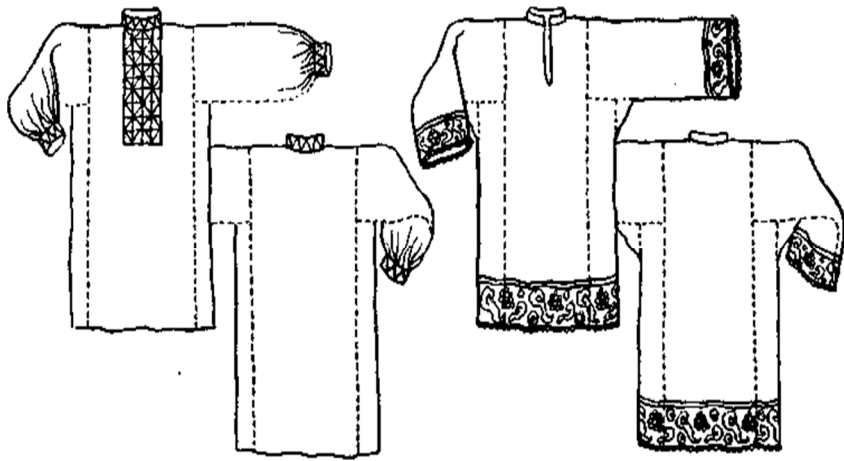

Фрагменти народного одягу села Соснове.

Додаток 2.1.4

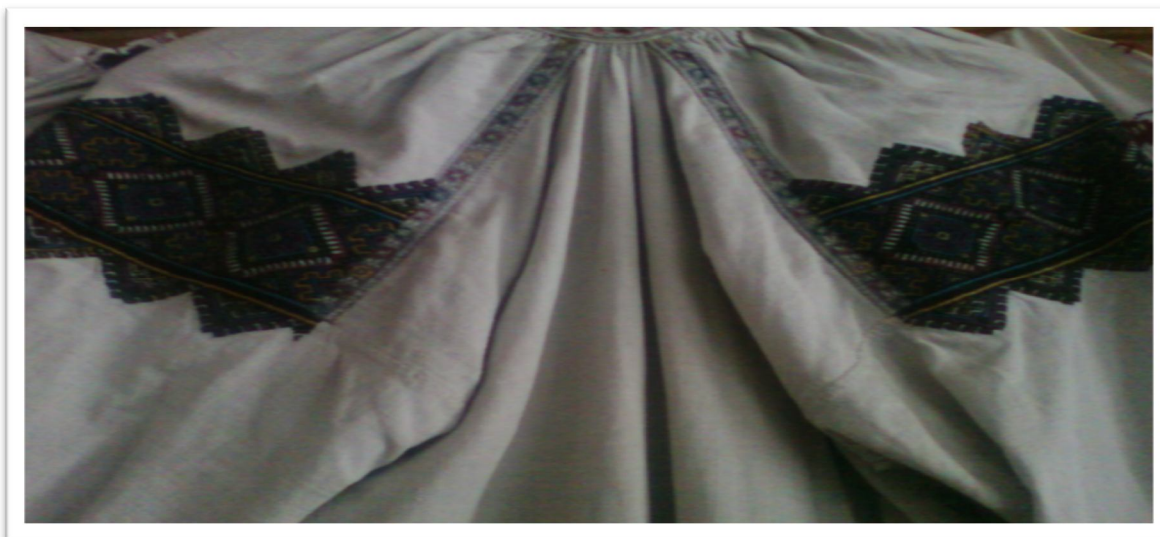
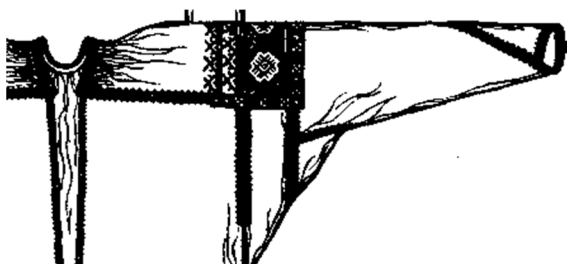

Жіночий одяг. Експозиція Голубнівського музею.
Додаток 2.1. 5. Тунікоподібний тип крою сорочок

Чоловіча сорочка оздоблена геометричним орнаментом в техніці хрестик. Село Лінчин, майстриня Бокієв Ксенія Гаврилівна.

Додаток 2.1.6. Сорочки з плечовими вставками

Жіноча сорочка оздоблена вишитим геометричним орнаментом в техніці хрестик.
Село Соснове, майстриня Власюк Лідія Петрівна.
Додаток 2.1. 7. Сорочка з плечовими вставками, добре видно мережку,
розмежування

Жіноча сорочка оздоблена рослинним орнаментом на подолі (внизу) застосована техніка « занизування». Село Яблунне, кінець ХІХ ст.

Додаток 2.1.8. Сорочки з суцільнокроєним рукавом

Жіноча сорочкаоздоблена рослинним орнаментом та вишивкою хрестиком. Село Кам'янка.

Жіноча сорочкаоздоблена вишитим рослинним орнаментом в техніці хрестик. Село Прислучі, майстриня Ксензюк Меланія, 1985 рік

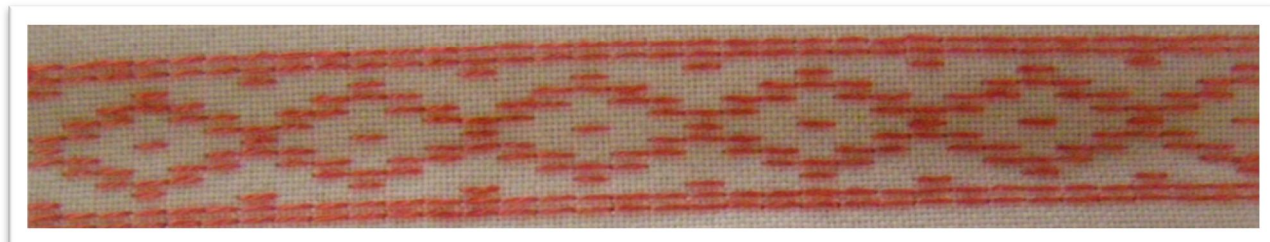
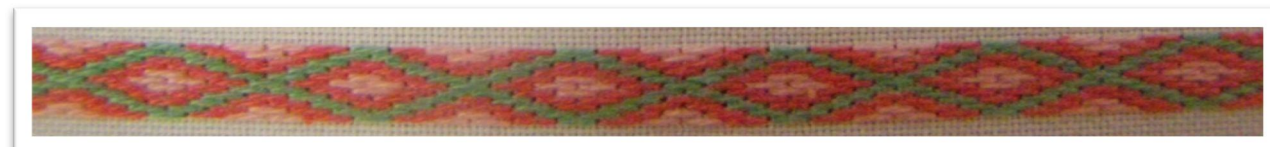
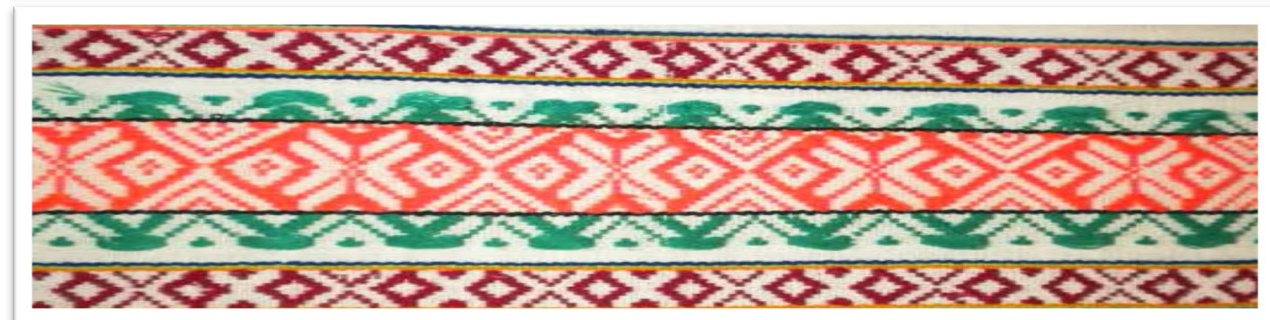
Додаток 2.1.9. Сорочка на кокетці

Жіноча сорочка оздоблена рослинним орнаментом в техніці хрестик. Село Соснове
Володік Марія Антонівна, шиє костюми для шкільного гуртка «Чайка».

Додаток 2.2.1 Види нанизування, що використовуються березнівськими
майстринями

Додаток 2.2.2 Техніка нанизування

Оздоблення подолка жіночої сорочки в роботах Зосяк Євдокії Лемківни з села Орлівката Кзендзюк Меланії село Прислучі.

Додаток 2.2.3 Мережка розмежування, з'єднання

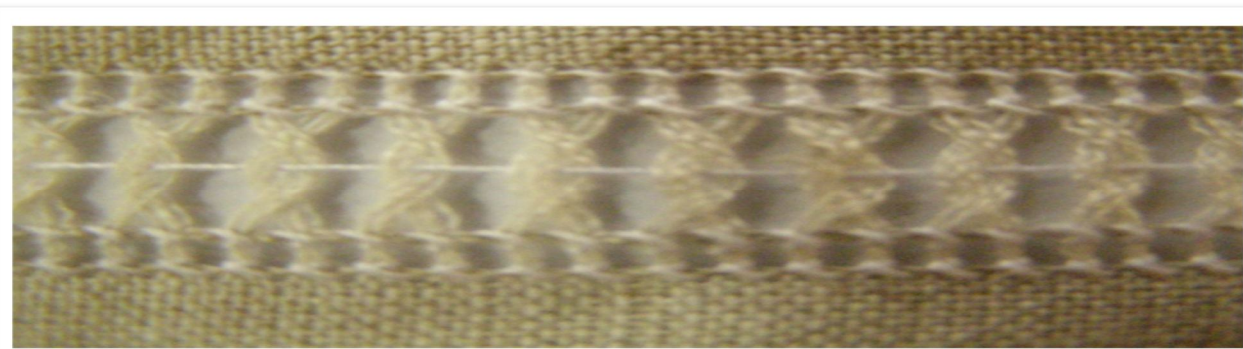
Оздоблення рукавів жіночої сорочки, поч. XX ст.
Додаток 2.2.4 Види мережок

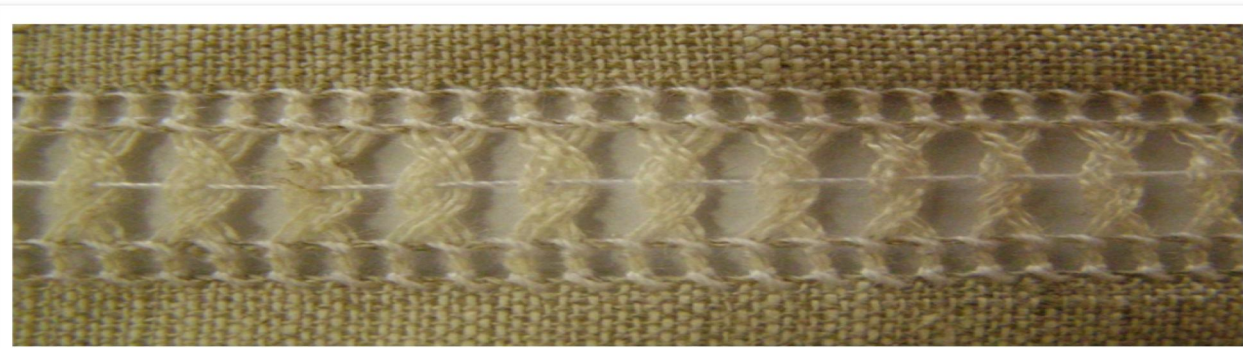
Мережка «Жучок»

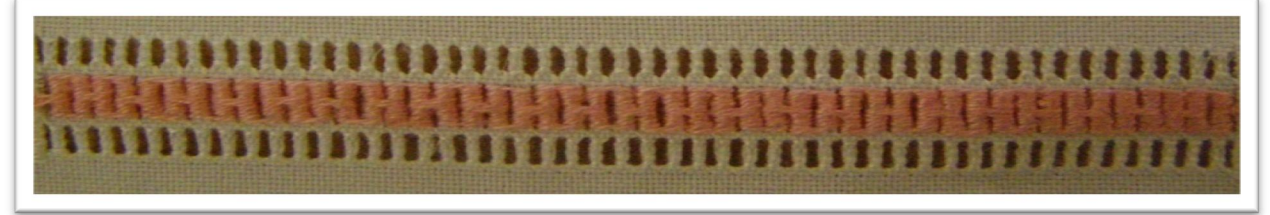
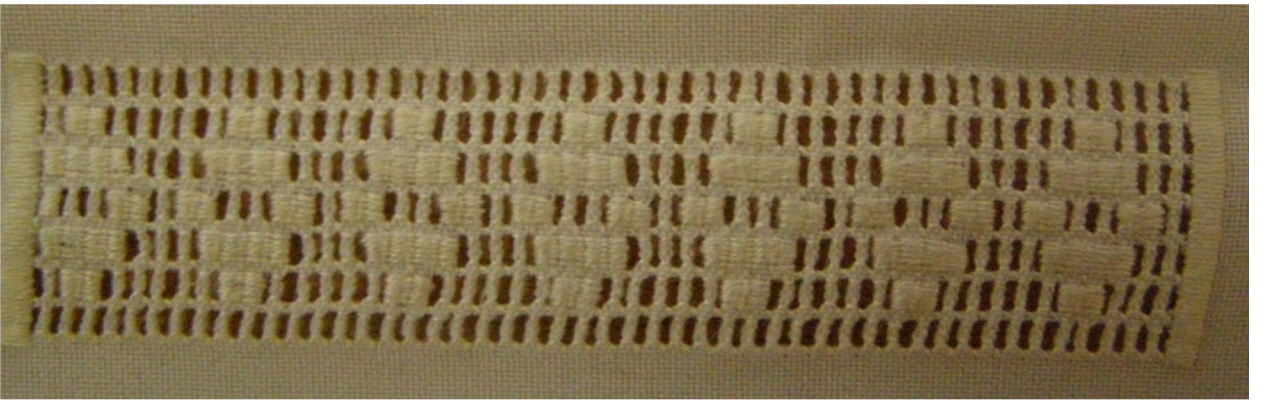
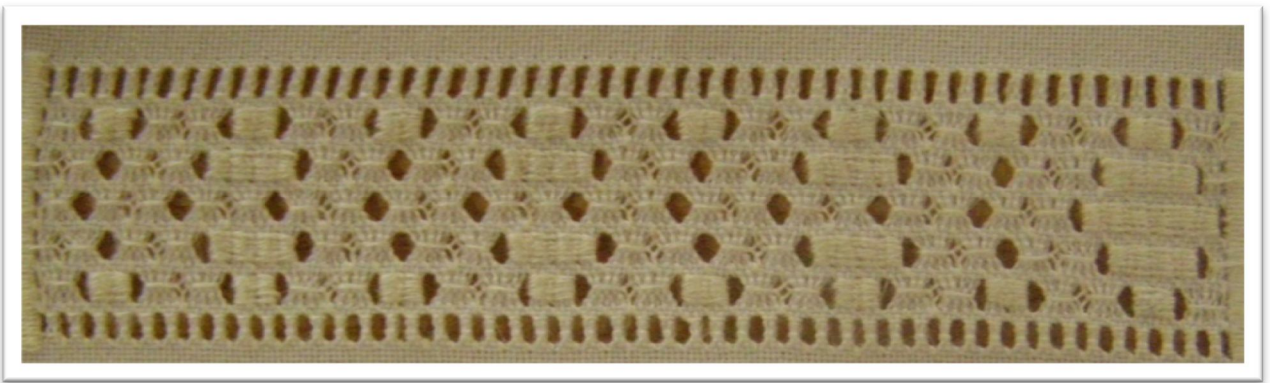

Мережка «Переплетена подвійна»

Мережка «Переплетена одинарна»

Додаток 2.2.5 Настилування, гладь у сорочках

Жіноча сорочка вишита гладдю (№1), рослинний орнамент у роботі Стахнюк Катерини Порфирівни. Село Бистричі.

Рослинні орнаменти Штиль Теклі Федорівни з Голубного та Зосяк Євдокії Лемківни з Орлівки.

Додаток 2.2.6 Види комірів («стояни», «жичка»)

Коміри сорочок оздоблені геометричним та рослинним орнаментом у техніці хрестика та «занизування».

Додаток 2.3.1 Геометричні орнаменти

Сорочки оздоблені вишитим геометричним орнаментом в техніці хрестик.

Додаток 2.3.2 Рослинні орнаменти

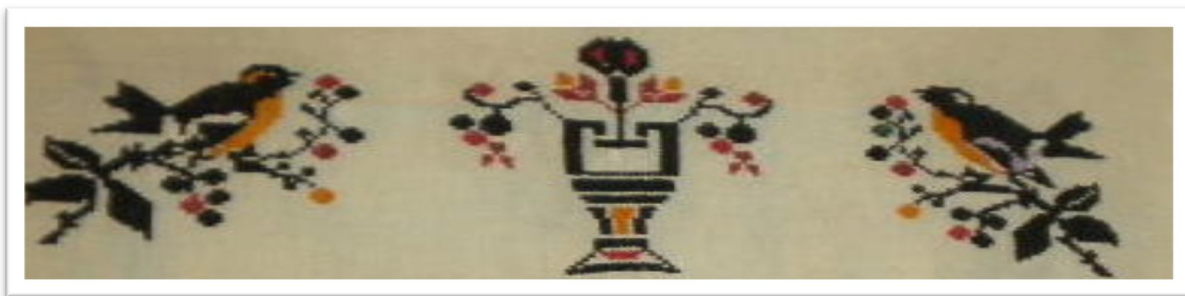
Рослинний орнамент в сорочках Бойчук Васси, село Орлівката Ксендзюк Меланії, село Прислучі.

Фрагменти рослинного орнаменту у роботах Шпить Теклі Федорівни. Село Голубне.

Рослинний орнамент, техніка вишивання хрестик у роботах Малишко Надії Яківни.
Село Яблунне.

Додаток 2.3.3 Тваринні орнаменти

Фрагменти тваринного орнаменту в роботах Хильчук Васси з села Орлівки, Штиль Теклі Федорівни з села Голубне та Бокієв Ксенія Гаврилівна з села Лінин.

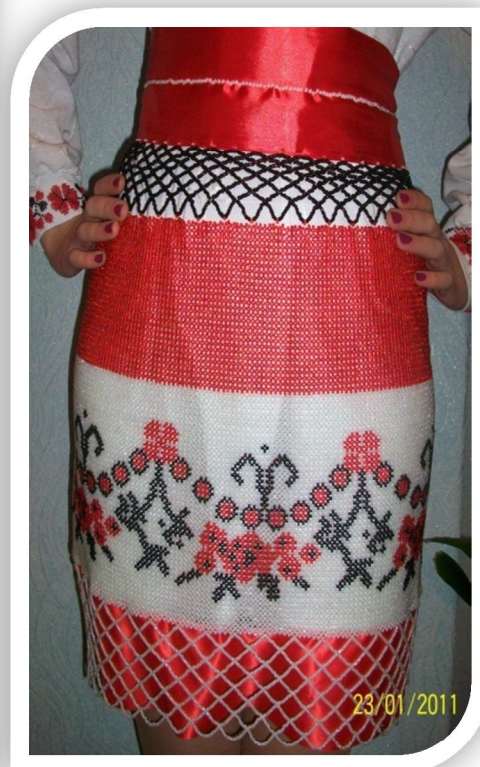
Додаток 2.3.4. Техніка вишивання хрестиком

Додаток 3.3.1 Український костюм зроблений, власними руками

Додаток 3.3.2

Український костюм зроблений власноруч (сорочка-вишиванка та українська спідниця вишита бісером)

Додаток 3.3.3 Фрагменти національного костюму

Додаток 3.3.4 Сучасні тенденції вишивання національних сорочок

Роботи виконані народними майстринями Березнівщини: Кирушок Ганна, Славінська Алла та Лимар Ніна.

